

Rafał Paprzycki, *Prawnokarna analiza zjawiska satanizmu w Polsce*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, 2002, ss. 153.

Satanizm to zjawisko często goszczące w środkach społecznego przekazu w aurze skandalu i realnego zagrożenia. Wielokrotnie wyolbrzymiany, przerysowany i demonizowany w oparciu o znikomą wiedzę o temacie oraz służący wzbudzeniu gwałtownych emocji społecznych. Przygotowywane opracowania i podejmowane próby analizy tego zagadnienia z reguły cechowały się uproszczeniami, brakiem rzeczowych i merytorycznych badań, a bardzo często miały charakter wyraźnie tendencyjny i stronniczy. Wysnuwane z nich wnioski odnoszono do szerokiej palety innych działalności, w tym zwłaszcza religijnych i muzycznych. Z całym tym zamieszaniem wokół satanizmu i narosłymi w jego otoczeniu mitami postanowił rozprawić się Rafał Paprzycki w swojej książce *Prawnokarna analiza zjawiska satanizmu w Polsce*. Punktem wyjścia dla przygotowania tego opracowania stała się praca magisterska napisana pod kierunkiem profesora Lecha Gardockiego.

Publikacja została wydana w całkowicie czarnej okładce z tytułowymi literami w kolorze czerwonym, co wywołuje w czytelniku sięgającym po tę pozycję wrażenie, że ma do czynienia z tematem trudnym, ciężkim i mrocznym. Monografia podzielona została na 6 rozdziałów, z których każdy próbuje przyjrzeć się satanizmowi z nieco innej perspektywy. W rezultacie przyjęcia takiej konstrukcji treść zyskuje charakter interdyscyplinarny. Wieloaspektowe podejście do prezentowanego tematu znajduje także potwierdzenie w spisie bibliografii umieszczonym na końcu publikacji, w którym możemy odnaleźć źródła z bardzo licznych obszarów, jak np. psychologia, prawo karne, działalność grup wyznaniowych oraz sekt, socjologia, religia oraz kultura. Na szczególną uwagę zasługuje wykorzystanie przez Autora wywiadów z liderami zespołów satanistycznych oraz dostępnych w sieci internetowej materiałów mających istotne znaczenie w analizie tego zjawiska. Warto tutaj wymienić chociażby *Biblię Szatana* autorstwa A. La Veya, która jest zbiorem zasad dla wyznawców satanizmu oraz próbą oceny świata i istniejących religii, stanowiąc zarazem podstawę funkcjonowania Światowego Kościoła Szatana, jak również *Dziewięć Satanistycznych Oświadczeń, czy 11 Satanistycznych Praw Ziemi*. Tak szeroki materiał badawczy pozwala sądzić, że Rafał Paprzycki w toku swojej pracy naukowej wykazał się otwartością w gromadzeniu źródeł. Dzięki temu udało mu się uniknąć sprowadzenia satanizmu tylko do problemu prawnokarnego, w zamian umieszczając go w zdecydowanie szerszym kontekście społeczno-kulturowym.

Monografię rozpoczyna trafnie dobrany cytat Fryderyka Nietzschego: „Kiedy długo zaglądasz w otchłań, otchłań także zagląda w ciebie”, który staje się swobodnym zaproszeniem do poznania zjawiska satanizmu. Przed przejściem do zasadniczej części tematu zawarto jeszcze słowo wstępne profesora Andrzeja Wąska stanowiące recenzję wydanej publikacji, a zarazem zachętę do lektury. We wpro-

wadzeniu, które poprzedza rozdziały, Autor wyjaśnia szczegółowo powody zainteresowania się tematem, definiuje problem badawczy, a także przeprowadza skrótową prezentację poszczególnych etapów swojego wywodu. Dodatkowo dokonuje swoistego rozgrzeszenia w formie zwrócenia się do czytelników, którym może nie podobać się przyjęty przez niego sposób prezentacji zjawiska nie stający się „jedynie pełnym potępienia aktem oskarżenia”.

Pierwszy rozdział, objętościowo najkrótszy, bo tylko kilkustronicowy, koncentruje się na historycznym wizerunku Szatana i jego wyznawców w Biblii oraz w kulturze. Autor przeprowadza przegląd umiejętnie dobranych przykładów wykorzystania motywu Szatana w tekstach literackich oraz filmach, by w konsekwencji przejść do kwestii oskarżania o uprawianie kultu diabła na przestrzeni setek lat. Całość podsumowana zostaje stwierdzeniem, że Szatan jest obecny w ludzkich umysłach prawie od zawsze. Rozdział ten, jak i kolejny związany z prezentacją filozofii Światowego Kościoła Szatana, stanowią w gruncie rzeczy wstęp do bardziej poważnej części monografii dotyczącej umiejscowienia i oceny satanizmu na gruncie polskiego prawa karnego oraz całego porządku prawnego. Prezentacja założeń najbardziej popularnej organizacji satanistycznej na świecie ma służyć poznaniu słabo znanych zasad, jakie legły u podstaw rozwoju tego nurtu. Wiele z zaprezentowanych tez może wydać się zaskakująca w świetle powszechnych społecznych wyobrażeń o satanizmie, jak np. „nie zabijaj zwierząt, chyba że w obronie własnej lub dla pokarmu”, odrzucenie czarnych mszy oraz dewastacji grobów. Kończąc tą część Rafał Paprzycki rozważa treść *Biblii Szatana* w kontekście prawa polskiego, w którym to nie odnajduje ani jednego bezpośredniego użycia słowa satanizm. Rezultatem tej analizy jest jednoznaczne stwierdzenie, że odwołania przez satanistów do Biblii nie stanowią podstawy do represyjnego ich traktowania przez wymiar sprawiedliwości.

W dalszej części pracy czytelnik wkracza już bezpośrednio na grunt przepisów prawnych. Uwaga zostaje skierowana w stronę bliższego przyjrzenia się przestępstwom popełnianym przez satanistów. Jest to najobszerniejszy fragment pracy, odwołujący się wprost do tytułu książki. Wywód prowadzony jest w ujęciu poszczególnych zagadnień prawnych mogących mieć związek z omawianym zjawiskiem, zaczynając od wolności sumienia i wyznania ze szczególną koncentracją na obrazie uczuć religijnych oraz zakłócaniu obrzędów religijnych, by następnie zwrócić się w stronę problematyki ochrony porządku publicznego, mając na względzie mogące wystąpić przestępstwa, jak znieważenie lub ograbienie zwłok albo miejsca pochówku, nawoływanie do przestępstwa, czy znieważenie pomnika. Ostatnim obszarem zainteresowania Autora jest kwestia ochrony życia i zdrowia w kontekście zabójstwa i samobójstwa. W podsumowaniu rozdziału Autor zwraca uwagę, że w aktach sądowych występują tylko nieliczne udokumentowane przykłady przestępstw popełnianych przez osoby uznające się za satanistów. Obawa przed satanizmem ma, zdaniem Paprzyckiego, raczej socjologiczne uzasadnienie i wynika z nagłaśniania przez środki społecznego przekazu pojedynczych wydarzeń niekoniecznie związanych z rzeczywistym kultem Szatana.

Praktyczna strona zagadnienia, którą można odnaleźć w sprawach sądowych z wątkiem satanizmu, znalazła swój opis w rozdziale czwartym, gdzie przedstawiono dosyć szczegółowo kilka popełnionych w ostatnich latach przestępstw. W oparciu o wybrane przez Autora przypadki stara się on nakreślić wizerunek typowego ich sprawcy, w rezultacie czego otrzymuje się standardowy obraz młodego przestępcy z nieprawidłowo ukształtowaną osobowością i wysokim stopniem agresji, wywodzącego się zasadniczo z rodziny patologicznej. Wniosek do jakiego dochodzi Paprzycki stwierdza, że antyspołeczne cechy tych osób nie zostały ukształtowane przez muzykę heavy metalową, czy ruch satanistyczny, ale jedynie zyskały dzięki nim inny, nowy wymiar.

Zakończeniem rozważań nad satanizmem stają się dwa ostatnie rozdziały poświęcone już szerszemu ujęciu tematu w oparciu o analizę satanizmu w zestawieniu z problematyką sekt. Wywód prowadzony jest klarownie, od próby odpowiedzi na pytania: czy istnieje coś takiego jak satanistyczna sekta, czym tak naprawdę jest sekta oraz jakie są jej cechy, przez rozważania nad przestępstwami, które mogą mieć miejsce w związku z ich działalnością, by ostatecznie spróbować zastanowić się nad propozycjami ustawowego uregulowania omawianych zagadnień. Zdaniem Autora rozstrzygnięcie problemu sekt i satanizmu przez prawo nie jest dobrym rozwiązaniem. Zwraca on uwagę na fakt, że obecnie istniejące przepisy stwarzają wystarczająco dużo mechanizmów reakcji na niedopuszczalne w demokratycznym państwie praktyki religijne.

Uwagi, jakimi dzieli się z czytelnikiem Autor, pod koniec monografii są osobistą refleksją nad satanizmem. Paprzycki stwierdza wprost, że nie udało mu się odnaleźć przekonujących dowodów na funkcjonowanie w Polsce autentycznych grup satanistycznych i odcina się od opinii wielu innych badaczy uważających satanizm za ruch prężnie się rozwijający w nowoczesnym świecie. Podkreśla również, że błędem jest łączenie muzyki metalowej i jej symboliki z satanizmem. W ostatnich paragrafach Autor publikacji próbuje się rozprawić z zarzutem, który może pojawić się po jej lekturze mówiącym, że występuje on w roli obrońcy satanizmu. Zaznacza wyraźnie, że jego celem jest stanie na straży zasady polegającej na tolerowaniu poglądów innych, które nie przynoszą nikomu szkody, niezależnie kogo ona dotyczy. Ma świadomość tego, że jego postawa biernego i teoretycznego obserwatora może nie być akceptowana przez rodziny ofiar satanistów.

To, czego obawia się Paprzycki pisząc książkę, a zwłaszcza niezrozumienia intencji, jakie nim kierowały, staje się równocześnie w rzeczywistości największą zaletą monografii. Dystans i obiektywizm, jaki udało mu się wytworzyć w stosunku do tematu sprawia, że bez zbędnych emocji jest on w stanie przedstawić satanizm jako zjawisko. Używany przez Autora język jest przejrzysty, a tok myślowy cechuje zrozumiałość i konsekwencja. W rezultacie tego czytelnik otrzymuje publikację łatwą w odbiorze pomimo tego, że dotyczy ona w znaczącej części bardzo poważnej dziedziny, jaką jest prawo karne.

Na uwagę zasługuje duże poczucie humoru, którym Autor wielokrotnie wykazuje się w tekście. Umiejętność wplecenia anegdotek do treści związanej z tak

trudnym tematem jest wyjątkową sztuką, z którą poradził on sobie bez problemu. Pewne stwierdzenia oraz odniesienia pozostają jeszcze długo w pamięci po zakończeniu lektury, jak choćby odniesienie do jedenastego z *Satanistycznych Praw Ziemi*: „Przemierzając otwartą przestrzeń nie naprzykrzaj się nikomu” z komentarzem iż „nie byłoby źle, gdyby taka diabelska postawa była w świecie bardziej popularna”, czy przypomnienie, że w *Adwokacie Diabła* pod koniec filmu Szatan staje się wpływowym dziennikarzem.

Monografia wzbogacona została licznymi cytatami, pochodzącymi z bardzo różnych źródeł: od tekstów biblijnych po słowa piosenek satanistycznych grup muzycznych. Wiele z tych fragmentów umieszczono w kontekście prezentowanych zagadnień by ułatwić czytelnikowi ocenę głoszonych tez, np. poprzez przytoczenie tekstów muzyki heavy metalowej w nawiązaniu do rzekomego jej wpływu na popełnianie samobójstw na tle satanistycznym. W pracy odnajdujemy także kilka ilustracji pochodzących z płyt zespołów posądzanych o satanizm oraz szkice i zdjęcia symboliki charakterystycznych dla tego nurtu, jak trzy „6”, czy odwrócone krzyże.

Zaproponowany temat, a także sposób jego ujęcia jest nowatorski na polskim rynku wydawniczym, na którym brakuje profesjonalnych i naukowych pozycji z zakresu satanizmu. Rafałowi Paprzyckiemu udaje się zburzyć sporo mitów, jakie narosły w ostatnich latach wokół tego zjawiska, choć istnieje obawa, że do wielu zagorzałych przeciwników wszelkiego rodzaju mniejszości religijnych i sekt takie racjonalne argumenty po prostu nie dotrą.

Szymon Schroeder

Poznań

Sylviane Agacinski, *Polityka płci*, w przekładzie Macieja Falskiego, Wydawnictwo KR, Warszawa 2000, ss. 228.

Współczesny feminizm nie jest ruchem jednolitym. Obok haseł budowy nowego ładu społecznego, funkcjonują postulaty poprawy jakości życia kobiet, wolności i równości czy prawa do aborcji. Niezależnie od stopnia radykalizacji poglądów, fundamentalnym celem feminizmu jest równouprawnienie kobiet i mężczyzn, a drogą do jego osiągnięcia – emancypacja kobiet.

Skromny wybór dostępnych na polskim rynku wydawniczym publikacji dotyczących feminizmu wzbogaca książka Sylviane Agacinski pt. *Polityka płci*. Pretekstem do jej napisania – zgodnie ze słowami autorki – była tocząca się we Francji dyskusja na temat parytetu i związanego z nim problemu politycznej aktywności kobiet w warunkach demokracji.